

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี: โรงพิมพ์จักรัสนิทวงศ์
2515.

ขุนช้างขุนแผน. พิมพ์ครั้งที่ 12. พระนคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2512.

กีกฤทธิ ปราโมช, บ.ร.ว. โจโฉ นายกา ทลอดกาล. พระนคร: โรงพิมพ์
อักษรสัมพันธ์, 2500.

โคลงทวาทศมาส. พระนคร: บริหารทอง, 2505.

จักร วรศิลป์ (ผู้เรียบเรียง). พจนานุกรมจีน-ไทย. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์,
2513.

จุดยุทธการวงศ์. ฉบับสมุทไทยคำ คินสอขาว. หอสมุดแห่งชาติ.

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ พระประวิติและพระนิพนธ์บทร้อยกรอง. ธนบุรี: โรงพิมพ์
รุ่งวัฒนา, 2513.

เจ้าพระยาพระคลัง (หน). มหาชาติคำหลวง. กทม. กทม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
เจริญธรรม, 2516.

ชัยพร วิสุทธิศาสน์. "ภาษาจากความรู้ลึก," อักษรศาสตร์วิจารณ์. 1 (มิถุนายน,
2516), 5 - 13.

ชลธีรา กลัคคอยู่. การใช้ภาษา. พระนคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517.

ชลธีรา สักยาวัฒนา. "การนำวรรณคดีวิจารณ์ใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513. (อักษฺาเนา.)

ชอนกลีน พิเศษสกลกิจ. "การจัดทำอภิธานศัพท์ในมหานิทาติคำหลวง," ภาษาและหนังสือ 2 (มิถุนายน, 2504), 129 - 141.

พัชรุณี สุกขิสงคราม. พระประวัติพระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตธิเบศร. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. ชีวิตและงานของสุนทรภู่. พระนคร : บรรณ-ศิลป์, 2516.

_____. นิราศนครวัด. ชนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2514.

_____. ประวัติบุคคลสำคัญ. พระนคร : มหารัชชะการพิมพ์, 2509.

_____. สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน). พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2508. หน้า 49 - 57, "ตำนานสาม ก."

เคชาคิธร, สมเด็จพระยา. ประชุมโคลงโลกนิติ, ชนบุรี : อมรการพิมพ์, 2511.

คำรา ณ เมืองใต้. ภาษาและวรรณคดี. ชนบุรี : บุรินทร์การพิมพ์, 2515.

น.ม.ส. กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ . ผสมผสาน ชุดที่ 2. พระนคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2503. หน้า 7 - 19. "นิราศ."

นายวินทร์ธีเบศร์ (อิน). โคลงนิราศวินทร์. ชนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ด. แนะแนวทางการศึกษาวิชาวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร :
 บัณฑิตการพิมพ์, 2518.

ปรมาณูชิตชีโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์.
 พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2493.

_____ . ปฐมสมโพธิกถา. พระนคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2508.

_____ . ลิลิตตะเลงพ่าย. พิมพ์ครั้งที่ 15. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2503.

_____ . สมุทรโฆษคำฉันท์ตอนปลาย. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์คุรุสภา,
 2504.

"ประกาศสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า, "ราชกิจจานุเบกษา. 38(เมษายน, 2464)ก10-12.

ประชุมเพลงยาวฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : คลังวิทยา, 2507. หน้า 7 - 18.
 "กลอนเพลงยาวนิราศเรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง."

ประพจน์ ตรีณรงค์. สมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร :
 อุดมศึกษา, 2517.

ประวัติและโคลงกำสรวลศรีปราชญ์. ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513.

ประเสริฐ ณ นคร. (ผู้ชำระและตรวจสอบ). โคลงนิราศทวิภูษิต. พระนคร :
 สมาคมภาษาและหนังสือ, 2503.

ปรีดี พนมยงค์. ปรัชญาคืออะไร. พระนคร : นิตีเวช, 2513.

เปลื้อง ณ นคร. ชุมนุมสารวิทยา. พระนคร . สำนักพิมพ์ก้าวหน้า. 2505.

หน้า 435 - 441. "คติจากนิราศของสุนทรภู่."

..... นิราศ 25 เรื่องและวรรณคดีวิจิตร. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2509.

..... ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2495.

แปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรมบาลี-ไทย. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2506.

พ.ณ ประมวลมารค. [หม่อมเจ้าจันทร์จิรายุรีราชินี] ประชุมนิราศคำโคลง. พระนคร :
 วัชรินทร์การพิมพ์, 2511.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2493. พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหาร-
 ราบ, 2511.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน). นครหลวงฯ :
 โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515.

พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์และพระราชพงศาวดารกรุงศรี-
 ออยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). พระนคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2514.
 (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายนาถ กระจายทอง ณ ฌาปน-
 สถานศุภสุภา วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วันที่ 19 กรกฎาคม, 2514.)

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐและฉบับกรมพระปรมาภิไธย.

พระนคร : โรงพิมพ์ศุภสุภา, 2504.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน. ธนบุรี :
 โพรี่สามัคคีการพิมพ์, 2514.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมุทไทยคำ พระราชหัตถ์เลขาวิชาลที่ 1
 (ฉบับคัดลอก). หอสมุดแห่งชาติ. เล่ม 9.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมุทไทยคำ. หอสมุดแห่งชาติ. เลขที่ 177
เล่ม 8.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมุทไทยคำ. หอสมุดแห่งชาติ. เลขที่ 195
เล่ม 8 - 9.

พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น. นิราศนรินทร์คำโคลงและนิราศปลีกย่อย. ตรวจสอบและ
ชำระใหม่โดย พ. ณ ประมวลมารค. พระนคร : แพร่พิทยา, 2513.
หน้า 78 - 89, "ปราศกถาเรื่องนิราศนรินทร์."

_____ . สามกรุง. ชนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2514.

แย้ม ประพันธ์ทอง- พระคัมภีร์สี่โหลข้างการ. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
2512.

ลิลิตยวนพ่าย. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา พระสุเมรุ, 2515.

วรรณไวทยากร, พระองค์เจ้า. [กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์]. "ข้อสังเกตเรื่อง
การแต่งฉันท์," วรรณคดีสาร. 2 (มีนาคม, 2487). 78 - 90.

วราเทพยพิสิฐ, พระ. คู่มือลิลิตพระลอ. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

วัชร รมยะนันท์. ลิลิตและนิราศ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เณศ, 2517.

วาอุณ อลังการศาสตร์. แปลโดย ป.ส. ศาสตร์. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์,
2504. (พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพคุณหญิงรีว เกษตรศิริวัชรภักษ์, 23 พฤศจิกายน
2504).

วิชาคาร, กรม. สังกฤต ไท อภิธาน. พระนคร : คุรุสภา, 2517.

- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2518.
- ศรีอินทรายุทธ (นายผี). ศิลปการแต่งภาพยกตอน. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518.
- สิทธา พิณีจวบถลและคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. นครหลวงกรุงเทพฯ ธนบุรี : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2515.
- สิทธา พิณีจวบถลและประทีป วาทิกทินกร. ร้อยกรอง. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2518.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์. หลักภาษาไทย. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2513.
- สุธา ศาสตรี. ชุดชีวิตและงาน น.ม.ส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2519. หน้า 237 - 318. "ปัญหาเรื่องแนวคิดและศิลป์ในสามกรุง."
- เสริญรโกเศศ. [พระยาอนุমানราชชน]. การศึกษาวรรณคดีแ่งวรรณศิลป์. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2507.
- _____. วรรณคดีที่น่ารู้. พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร, 2508.
- แสง จันทรงาม. "จิตและการทำงานของจิต," วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 6 (เมษายน, 2518). 23 - 43.

ภาษาอังกฤษ

Dasgupta, S.N. and De, S.K. A History of Sanskrit Literature: Classical Period, Vol. I. Calcutta: Sri Sibindranath Kanjilal, 1926.

Davids, T.W. Rhys & Stede, William. Pali Text Society's Pali English Dictionary. Part I. Surrey: Pali Text Society; 1921.

Encyclopedia Americana. V. X. New York: Americana Corporation International Headquarters, 1975.

Keith, A. Berriedale. A History of Sanskrit Literature: London: Oxford University Press, 1920.

_____. Classical Sanskrit Literature: "The Heritage of India Series." Edinburgh: The University of Edinburgh, 1927.

Richards, I.A. Principle of Literary Criticism. New York: Brace & World Inc., 1925.

_____. "The Four Kinds of Meaning," Practical Criticism. London: Routledge and Kegan Paul Ltd., c. 1929.

ภาษาฝรั่งเศส

Renou, Louis et Filliozat, Jean. L'Inde Classique: Manuel des Etudes Indiennes, Tome II. Hanoi; Ecole Française D'Extrême-Orient, 1953.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก. คำชุก

ในพจนานุกรมอธิบายความหมายของคำว่า "ชุก" ไว้อย่างหนึ่งว่าเป็น
 ลักษณะนาม ใช้เรียกของหรือคนที่คุมเข้าเป็นพวกกันได้, เรื่องหนึ่ง ๆ,
 คำชุกที่ผู้เขียนใช้ หมายถึงคำที่สามารถจัดรวมเข้าเป็นพวกเดียวกันเป็นชุก ๆ หรือ
 สามารถตั้ง เป็นกระสวน (pattern) ได้เป็นชุก ๆ เพราะมีเสียงเดียวกันหรือคล้าย-
 คลึงกัน ทั้งนี้ที่เรียกเป็นชุกได้ก็ต้องหมายความว่า มีมากกว่า 1 คำ หรือ 1 เสียง เช่น
จักไปจักเป็น เล่นเสียง /จ/ และ /ป/ กระสวนของคำชุกนี้ได้แก่ จัก ป จัก ป
 โดยมีคำหน้าคือ "จัก" เป็นตัวยืม ส่วนคำถัดไปต่างกันออกไปโดยจะเป็นพยัญชนะเสียง
 เดียวกันหรือไม่ก็ได้ ที่ไม่ใช่พยัญชนะเสียงเดียวกัน เช่น ยี่สู่นยี่โด มีกระสวนคำเป็น
 ยี่ ส ยี่ ถ เสียง /ส/ และ /ถ/ ไม่ใช่เสียงเดียวกัน

ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้กล่าวถึงคำชุกไว้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. การเล่นคำเป็นชุกภายในวรรคเดียวกัน
2. การเล่นคำชุกต่างวรรคทำนองล้อกัน
3. การเล่นคำชุกล้อกันทั้งในวรรคและต่างวรรค

การเล่นคำเป็นชุกภายในวรรคเดียวกัน ก็พิจารณาเฉพาะการเล่นคำชุกใน
 วรรคหนึ่ง ๆ เท่านั้น

ส่วนการเล่นคำชุกต่างวรรค เป็นการเล่นคำชุกในวรรคหนึ่งซึ่งมีเสียงคำล้อกับ
 คำชุกในอีกวรรคหนึ่ง

สำหรับคำชุกประเภทที่ 3 มีทั้งลักษณะของคำชุกประเภทแรกและประเภทที่สอง
 อยู่ด้วยกัน

อนึ่ง การเล่นคำชุกประเภทแรกและประเภทที่สองยังแบ่งย่อยได้อีกประเภทละ
 3 ลักษณะย่อย ๆ ผู้เขียนได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 5 ในหัวข้อ การเล่นคำเป็นชุก

การเล่นคำชุกของกวีมีปรากฏในร่ายมากกว่าโคลง ทำให้ท่านองแตงกุกคล้าย ๆ กันว่าเป็นกลบท. นับเป็นเอกลักษณ์ของกวีอย่างหนึ่ง และมีผลทำให้ลักษณะการใช้คำในร่ายของกวีมีลักษณะเฉพาะ การใช้คำเป็นชุกนี้มีปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่อง และทำให้เกิดความไพเราะในเวลาอ่านเป็นอย่างยิ่ง

ข. อลังการ

อลังการ เป็นคำที่ใช้กันในวรรณคดีสันสกฤต แปลว่า การประดับ การตกแต่ง เครื่องประดับ เครื่องตกแต่ง

อลังการในบทประพันธ์ จึงหมายถึงสิ่งที่จะช่วยเสริมความงามและความไพเราะให้แก่บทประพันธ์หนึ่ง ๆ อาจจะเป็นการใช้คำ ภาพพจน์ บทเปรียบเทียบและอื่น ๆ คำประพันธ์ประเภทกาพย์ หรือ มหากาพย์ ถือว่า พรรณนาโวหารและบทอุปมาอุปไมย เป็นอลังการที่สำคัญที่สุด กวีจึงพยายามประกวดประชันกันอย่างเต็มที่ ใช้คำอย่างวิจิตรบรรจง พรรณนาภาพต่าง ๆ อย่างละเอียดลออ และสรรหาบทอุปมาอุปไมยที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ และน่าสนใจเพื่อดึงดูดใจผู้อ่านให้เกิดความประทับใจและซาบซึ้งใจในผลงานของตน

อลังการที่สำคัญที่สุดของวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายอยู่ที่การใช้คำ เพราะเห็นได้ชัดว่า กวีสรรเสียง คำ และความหมายของคำเป็นอย่างดี ทำให้เกิดความไพเราะ ทำให้เห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตามคำพรรณนาของกวี หรือแม่แต่โวหารที่คมคายน่าฟังก็เกิดจากศิลป์ในการใช้คำของกวีนั่นเอง

ประวัติการศึกษา

ผู้เขียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย เมื่อปี พ.ศ. 2512 สอบได้อันดับที่ 17 ของนักเรียน ม.ศ.5 ทั่วประเทศ หลังจากนั้น ก็เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้รับทุนอุดหนุนหลวงสิทธิสยามการ จากคุณหญิงลำภู สิทธิสยามการ ตลอดระยะเวลาทั้ง 4 ปี ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรอักษรศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) เมื่อปี พ.ศ.2516 และได้เข้าศึกษาต่อในชั้นปริญญามหาบัณฑิต ในแผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับทุนการศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยสอน (Instructor Assistance) ในแผนกวิชาที่สังกัดอยู่ และสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2519

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย